

Luc Bonneux is arts en epidemioloog. Hij werkt momenteel in een verpleeghuis.

Luc Bonneux

Hoeveel chimpansees mogen we offeren ter verbetering van een mensenleven?

VINCENT BOON

Dieren precies als mensen

Darwins *Oorsprong der soorten* uit 1859 had een eeuw later nog nauwelijks een deukje geslagen in de verhouding tussen mens en dier. Mensen zijn visuele dieren: de kracht van het beeld, van film en televisie, heeft ons inzicht in de leefwereld van dieren drastisch veranderd.

De film *Jurassic Park* betekende meer voor de lekenopvoeding over dinosauriërs dan alle scholen en universiteiten op aarde. De film toonde dino's niet als slome, domme, uitvergroete hagedissen, maar als superieur aangepaste dieren die alle ecologische niches bezetten. De angstaanjagende sociale roofdieren uit de film waren de grote katten van die tijd. De nieuwste telg uit de dinosauriërsfranchise is *Jurassic World*. We hebben sindsdien geleerd dat de tweebenige ('theropode') dinosauriërs die als roofdier het Krijt overheersten gevederd en warmbloedig waren. Zelfs de iconische tyrannosaurus rex zag eruit als een vogel, maar dan een van vijf ton met een muil van anderhalve meter. Dinosauriërs zijn nooit uitgestorven. De gevederde jagers leerden vliegen.

Hun nabestaanden beheersen ons luchtruim als vogels.

Jane Goodall, de eerste onderzoeker die chimpansees namen gaf in plaats van nummers, moest in haar eerste wetenschappelijke artikelen in de jaren zestig eufemistisch toonzetten dat ze chimpansees als individuen in sociale interactie beschreef.

De wereld was onderverdeeld in mensen, het hoogtepunt van de goddelijke schepping, en in beesten, instinctieve automaten. Dat veranderde dramatisch toen *National Geographic* Goodall en haar chimpansees ontdekte. De documentaires beukten op het heersende academische discours in. De macht van het beeld verwees het paradigma van de menselijke uniciteit onverbiddelijk naar de vuilbak der geschiedenis. Mensen zagen met eigen ogen hoe chimpansees op oorlogspad gingen, goed georganiseerd en met

de onmiskenbare bedoeling om een naburige chimpanseeclan uit te roeien. Dieren bleken precies als mensen, met dezelfde mensenstreken.

Keiko, the Untold Story gaat over Keiko, de orka die wereldfaam kreeg door de film *Free Willy*. Geroofd op 2-jarige leeftijd, brengt hij het grootste deel van zijn leven door in een kleine, te warme visbokaal. Door het succes van de film worden mensen zich bewust van zijn miserabele leven. Een golf van sympathie brengt genoeg geld op om hem te bevrijden. Orka's zijn intens sociale grote dolfinnen, levend in familieverbanden. Keiko heeft de eigen orkaclan nooit weergevonden, hij bleef verbonden met de enige clan die hij kende, zijn menselijke verzorgers. Maar de beelden laten geen twijfel: deze fenomenale roofdieren met zelfbewustzijn en een hoogstaand sociaal leven losrukken van hun clan en rondjes laten draaien in aquaria, is misdadig.

De mens is uniek, waar hij een genetische capaciteit heeft ontwikkeld om een grammaticale taal te verwerven. Taal maakte culturele evolutie mogelijk, veel sneller dan evolutie door selectie. Dat heeft een groot verschil in bewustzijn veroorzaakt tussen dieren en mensen. Maar dat verschil is relatief. Dolfinnen en chimpansees staan dicht bij ons, muizen en ratten ver. Maar alle zoogdieren delen een vermogen tot lijden. Dat stelt scherpe vragen over onderzoek op proefdieren. Hoeveel proefdieren worden geofferd ter preventie van denkbeeldige risico's? Hoeveel proefdieren worden opgeofferd aan subsidiewerving voor waar-deloos medisch onderzoek? En zelfs over waardevol onderzoek: hoeveel chimpansees mogen worden geofferd ter verbetering van een mensenleven? Chimpansees en mensen zijn zo nauw familie. Ik wil geen chimpansee zien lijden, ook niet als dat mij zou baten. Je profiteert niet van je zwakkere neefje. ■